

Kahler Frigyes:

A múltat bevallani: tanulmányok, előadások, beszédek

BUDAPEST: KAIROSZ, 2016

Kahler Frigyes kötete négy tanulmányt és négy beszédet tartalmaz, melyek közül az első két tanulmány a koncepciós perek és ezen belül a magyarországi koncepciós perek témáját közelíti meg elsősorban jogelméleti és jogtörténeti nézőpontból, Zadravecz István ferences püspök (1884. június 20 – 1965. november 13.) és Mindszenty József bíboros (1892. március 29 – 1975. május 6.) elleni eljárások elemzésén, értelmezésén keresztül. A harmadik írásában Kahler a jogállam és pártállam különbségeit tárgyalja, a *Szólj, szólj, virrasztó!* című tanulmányában pedig a nemzet és globalizáció témakörében juttatja el hozzánk gondolatait. Legvégül négy beszédében 1956 hőseinek állít emléket, kihangsúlyozva a szabadság, a nemzeti egység fontosságát, a mai magyarság számára pedig a bennünket összekötő értékekre való koncentrációt, nem pedig a különbségek kihangsúlyozását.

2015. november 14-én Esztergomban P. Uzdóczy-Zadravecz István OFM püspök halálának 50. évfordulójára a ferences rendtársak által rendezett megemlékezés és tudományos konferencia készítette Kahler Frigyest a per anyagának vizsgálatára. Ennek során a per céljait feltárva kapcsolatot és hasonlóságokat talált a sokkal ismertebb és többször elemzett Mindszenty-perrel a vád és a védelem eljárásában, az ítéletek szerkezetében, a jogelvek áthágásában, valamint a korszak egyház elleni támadásai szempontjából. Major Ákossal (1908. május 23. – Budapest, 1987. május 26)¹ ellentétben Kahler szerint nemcsak 1948-tól, hanem már 1945-től politikai indíték állt a jelentős bírósági ügyek hátterében, mely állítást az általa vizsgált Zadravecz-perrel kapcsolatban fogalmazta meg.

A peranyagok részletes ismertetése során felvázolja többek között Horthy Miklóssal való kapcsolatát, lelkipásztori tevékenységét, püspökké való kinevezését, a hívőkre gyakorolt hatását, valamint a „fasiszta és demokráciellenes” jelzővel illetett TESZ²-ben történő szerepvállalását. Kahler a Zadravecz elleni per egyik okának

¹ 1945-ben a Budapesti Népbíróság, majd 1946–1948-ig a Népbíróság Országos Tanácsának elnöke.

² Társadalmi Egyesületek Szövetsége, amelynek korábban díszelnökévé választották Mussolinit, de 1942-ben éppen Zadravecz közreműködésével oszlatták fel.

a Horthy-korszak elítélésének igényét látja, másik okának pedig a katolikus egyház ellehetetlenítésére való törekvést, amely a kommunista politika célkitűzésévé vált a hatalomátvételt követően. A kommunizmus vallásellenességének magyarázatára Bergyajevet idézi, és helyt ad állításának, mely szerint a kommunizmus és annak keresztényellenes propagandája szenvedélyességének megértéséhez a társadalmi és gazdasági dimenzió kívül annak „vallásként” való definiálására van szükség. E megállapítást Kahler nem elemzi tovább, de valójában a kommunizmust mint politikai vallást írja le, melyben a totalitás megnyilvánulása a társadalom, valamint az egyén életének befolyásolását és kontrollját jelenti, és amelynek logikáját a történelmi vallásokból, míg eszközeit a civil vallásból kölcsönzi.³

Kahler ezután az egyházellenes megnyilvánulások újabb ferences áldozatainak, mint Károlyi Ádám Bernát és P. Kiss Szaléz ügyét is megemlíti, majd az 1996-ban a Legfelsőbb Bíróság által hozott felmentő ítélet ellenére továbbra is nyitva hagyja a kérdést, mivel Zadravec személyének és politikai szereplésének vizsgálata, tevékenységének tisztázása a mai napig nem fejeződött be teljesen, lehetőséget hagyva újabb kutatások számára.

A második tanulmányban a Mindszenty-per vizsgálata során rávilágít arra, hogy e konstruált koncepció per egy folyamat része, melynek célja a magyar katolikus egyház szétzúzása a kommunista hatalom ideológiai és társadalmi céljainak elérése érdekében. Ez a folyamat hasonló módon zajlott le a környező, kommunista országokban (Románia, Csehszlovákia), követve az 1920-as évek Szovjet-Oroszországában, majd a Szovjetunióban végbemenő, az egyházak teljes felszámolását célzó folyamatait. Megfelelteti a per a szovjet típusú koncepció büntetőeljárásoknak, vizsgálva azok politikai (ld. Rákosi, Révai és Gerő szerepe), állami (ÁVH) és társadalmi (kommunista sajtó és népnevelők által keltett hisztéria) vetületeit. Itt is részletesen tárgyalja a vádemelés, a nyomozás szakaszait, rávilágítva a politikai prekonceptiók által meghatározott bizonyítékok lényegére, beszél a bíróságok összetételéről, működéséről, valamint a per utáni propagandahadjárat politikai szempontjairól.

Kahler a jogállam és pártállam lényegét hasonlítja össze a harmadik tanulmányban, a „*kommunista hatalombirtokos*” fogalomértelmezési lehetőségeiről szóló részben, amely a Nemzeti Emlékezet Bizottsága tudományos konferenciáján elhangzott előadásának írott változatát tartalmazza. A kommunista pártállam jellemzésénél először Marx és Engels munkásságra vonatkozó, majd Lenin a munkásság érdekeit képviselő értelmiség feladatát meghatározó nézőpontját vizsgálja. Kitér a vörös terror fogalmára, a monolit hatalom végrehajtó szerveinek működési mechanizmusaira, továbbá a természetjog, az ebből levezetett emberjog és az állampolgári jog helyé-

³ Máté-Tóth András: Vallásnézet: A kelet-közép-európai átmenet vallástudományi értelmezése. Kolozsvár: Korunk – Komp-Press, 2014, 89.

re a bolsevik rendszerben. Részletesen meghatározza a kettős normarendszer, a pszeudojog fogalmát, az államhatalmi struktúrát, a hatalom forrásait, a hierarchiát, jogosultságokat, felelősségi köröket és a párthatásköri lista lényegét.

A *Szólalj, szólalj, virrasztó!* című, nemzetről és globalizációról szóló írásában a nemzetállamok hanyatlásáról, a migrációról, a terrorizmusról, az iszlám térhódításának veszélyeiről közöl személyes hangvételű véleményt három fejezetben. A 2015-ben kirobbant, Európát és ezen belül Magyarországot is sújtó migránsválság következményeiről, az Unió Ázsiából és Afrikából beáramló muszlim bevándorló tömegekkel szembeni tehetetlenségéről, az elszegényedett, a társadalomba integrálódni képtelen nagyvárosi bevándorló tömegek által kialakított ún. párhuzamos társadalmak terrorizmust támogató szerepéről, valamint a kereszténységet veszélyeztető iszlám hadjáratról ír, melyre az európai civilizáció védelmének egyetlen megoldásaként a nemzeti utat, a családok megerősítését, a keresztény értékek megvédését tekinti. Kahler az iszlám szélsőséges, más vallásúakat maga alá rendelő, az európai, ill. nemzeti jogot figyelmen kívül hagyó, a „sharia” kizárólagosságát hirdető és a bevándorlás célját Európa elfoglalásában és iszlamizálásában látó irányzatával azonosítja a vallást. Nézőpontját többek között a 150 éves török uralom okozta traumát említve igyekszik alátámasztani. Az iszlám mint vallás e szélsőséges, nagyrészt aktuálpolitikai szinten történő megközelítése, háttérbe szorítva annak békés, építő, humánus, a hívők többségére jellemző, a vallási párbeszédet és a békés egymás mellett élést elősegítő jellemzőit, valójában nem tekinthető reálisnak. Ezt követően 1956-ra fókuszálva közöl négy különálló, rövid beszédet, melyek nem állnak szoros kapcsolatban az előzőekben említettekkel.

A kötet szerkezetét tekintve jól áttekinthetők az egyes fejezetek, a fogalmak magyarázata részletes, példákkal gazdagon alátámasztott, a jogi eredetű szövegek is jól értelmezhetőek akár laikusok számára is. A lábjegyzetek részletes magyarázatai is hasznosak a téma megértése szempontjából. A szerző forrásanyagként, elsődleges forrásokként jegyzőkönyveket, hangfelvételeket, bírósági peranyagokat, másodlagos forrásként pedig a téma kutatásával foglalkozó, főként jogi, kisebb mértékben történeti szerzők műveit használja fel, hangsúlyozva a több évtizedes bírói tapasztalatot, mely alapját képezi írásainak. Kahler Frigyes termékeny munkásságának nagy hányadát a II. világháborút követő vallási és egyházi üldözések, megtorlások, illetve az 1956-os forradalom eseményei és az ezekkel kapcsolatos koncepciók peres vizsgálata alkotja, mely művek ismerete a téma mélyebb megértésében nagy segítséget nyújthat.

A könyv hasznos olvasmány mindazoknak, akik a II. világháború utáni kommunista hatalomátvétel során végbemenő ideológiai tisztogatás, a vallás- és egyházüldözés, a kommunista államhatalom kialakulásának, működésének mozzanatait szeretnék vizsgálni konkrét példákkal alátámasztott magyarázatokkal, továbbá az egyszerű hétköznapi laikus olvasó számára is segít a II. világháborút követő időszak

eseményeinek tisztázásában. Az olvasóban felmerül a hiányérzet a bevezetőben említett két per összehasonlítására vonatkozó elemzés tekintetében, mely közvetve ugyan megvalósult, de annak explicit összevetése egy jóval szélesebb perspektívát nyújthatott volna.

Balázs Andrea